

פרסום גרסה סופית לתקן דיווח כספי בינלאומי 9 – "מכשירים פיננסיים"

שינויים לסיווג ומדידה של נכסים פיננסיים ומודל חדש לירידת ערך
לפי הפסדי אשראי צפויים

השורה התחתונה:

- פורסמה גרסה סופית לתקן דיווח כספי בינלאומי 9 – "מכשירים פיננסיים" (להלן: "התקן" או "IFRS 9"). גרסה זאת מתקנת את דרישות הסיווג והמדידה של נכסים פיננסיים ומציגה מודל חדש לירידת ערך נכסים פיננסיים לפי הפסדי אשראי צפויים.
- נוספה קטגוריית מדידה חדשה, מכשירי חוב בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר (להלן: "FVTOCI – Fair value through other comprehensive income") המיושמת להשקעות במכשירי חוב המוחזקים במסגרת מודל עסקי שמטרתו מושגת הן באמצעות גביית תזרימי מזומנים חוזיים והן באמצעות מכירת נכסים פיננסיים.
- התקן כולל הנחיות נוספות לגבי כיצד מכירות של נכסים פיננסיים כתוצאה מנסיבות שאינן הידרדרות באיכות האשראי משפיעות על מבחן המודל העסקי.
- לגבי מבחן תזרימי המזומנים, מסופקות הנחיות חדשות לגבי כיצד השקעות במכשירי חוב מסווגות כאשר אלמנט ערך הזמן של הכסף הינו מתואם (modified), למשל מצב בו שיעור הריבית על המכשיר מאותחל (reset) בכל חודש לשיעור ריבית לשנה (one-year rate). כמו כן, מסופקות הנחיות מתוקנות לבחינת הקריטריון של מאפייני פירעון מוקדם.
- מודל ירידת הערך החדש המבוסס על הפסדי אשראי צפויים ייושם למכשירי חוב הנמדדים לפי עלות מופחתת או לפי FVTOCI, חייבים בגין חכירה, נכסי חוזה המוכרים לפי IFRS 15 ומחויבויות כתובות למתן הלוואות וחוזי ערבות פיננסית.
- ההפרשה לירידת ערך תהיה לגבי הפסדים חזויים לפי הסתברות לחדלות פירעון ב-12 החודשים הקרובים (בשנה הקרובה), או לפי הסתברות לחדלות פירעון לכל אורך חיי המכשיר (lifetime). בחינה לכל אורך חיי המכשיר נדרשת אם סיכון האשראי עלה משמעותית ממועד ההכרה לראשונה בנכס. גישה אחרת חלה אם הנכס הפיננסי נוצר או נרכש כאשר הוא פגום (credit-impaired).
- התקן מוסיף הנחיות הצגה וגילויים בקשר עם ירידות ערך של מכשירים פיננסיים.
- התקן ייכנס לתוקף מחייב החל מתקופות שנתיות המתחילות ב-1 בינואר 2018 או לאחר מכן ויישם למפרע למעט מספר חריגים. יישום מוקדם אפשרי.

רקע ומועד יישום לראשונה

פרויקט ה-IASB להחלפת תקן חשבונאי בינלאומי 39 – "מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה", אשר התחיל ב-2008, הושלם בשלבים. ה-IASB פרסם בשנת 2009 את השלב הראשון של IFRS 9, אשר הציג מודל חדש לסיווג ומדידה של נכסים פיננסיים, ובשנת 2010 ה-IASB פרסם את השלב השני של IFRS 9, אשר הציג דרישות סיווג ומדידה של התחייבויות פיננסיות והוסיף דרישות גריעה של נכסים פיננסיים ושל התחייבויות פיננסיות. בהמשך, בשנת 2013 פורסם השלב השלישי של IFRS 9, אשר הציג מודל חדש לחשבונאות גידור. התיקונים המתוארים בפרסום זה הינם הדרישות האחרונות שנוספו ל-IFRS 9, אשר משלימות את הפרויקט.

מועד היישום לראשונה המחייב של התקן הינו תקופות שנתיות המתחילות ב-1 בינואר 2018 או לאחר מכן, יישום מוקדם אפשרי. התקן ייושם למפרע למעט מספר חריגים (לדוגמה, מרבית דרישות חשבונאות הגידור של התקן מיושמות בדרך של "מכאן ולהבא"), אבל ישויות אינן נדרשות להציג מחדש תקופות קודמות ביחס לסיווג ומדידה (לרבות ירידת ערך).

מכיוון שהתקן הושלם, ה-IASB החליט לפרסם את הגרסה המלאה של התקן, אשר מבטלת (supersede) את הגרסאות הקודמות של התקן. יחד עם זאת, ישות יכולה לבחור ליישם גרסאות קודמות של התקן אשר פורסמו בשנים 2009, 2010 ו-2013, אך זאת בתנאי כי היישום לראשונה יהיה לפני יום 1 בפברואר 2015.

תיקונים למודל הסיווג והמדידה של נכסים פיננסיים

קטגוריית מדידה חדשה – שווי הוגן דרך רווח כולל אחר (FVTOCI)

התקן קובע כי נכסים פיננסיים מסוימים המוחזקים במסגרת מודל עסקי שמטרתו מושגת הן באמצעות גביית תזרימי מזומנים חוזיים והן באמצעות מכירה של נכסים פיננסיים, נדרשים להימדד בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר (FVTOCI), אלא אם הם מיועדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד (FVTPL) כדי לבטל או להקטין משמעותית חוסר עקביות במדידה או בהכרה ("חוסר הקבלה חשבונאית"). האמור לעיל חל לגבי נכסים פיננסיים אשר עוברים את מבחן תזרימי המזומנים החוזיים, כלומר נכסים פיננסיים שתנאיהם החוזיים מספקים זכאות במועדים מוגדרים לתזרימי מזומנים שהם תשלומי קרן וריבית (בגין סכום הקרן שטרם נפרעה) בלבד.

בקטגוריית FVTOCI הכנסות ריבית, רווחים או הפסדים בגין הפרשי שער ורווחים או הפסדים מירידת ערך מוכרים ברווח או הפסד, וכל הרווחים או הפסדים האחרים (כלומר הפרש בין סך השינוי בשווי ההוגן של הנכס הפיננסי בתקופה לבין פריטים אלו) מוכרים ברווח כולל אחר (OCI). רווח או הפסד מצטבר כלשהו שנזקף לרווח כולל אחר יסווג מחדש לרווח או הפסד בעת גריעת הנכס, או במועד מוקדם יותר, במידה והנכס מסווג מחדש כתוצאה משינוי במודל העסקי.

הכנסות ריבית ורווחים או הפסדים מירידת ערך יוכרו ויימדדו באותו האופן כמו נכס פיננסי הנמדד בעלות מופחתת, כך שהסכום שנזקף לרווח כולל אחר משקף את ההפרש בין העלות המופחתת לבין השווי ההוגן של הנכס הפיננסי. כתוצאה מכך, ההשפעה על רווח או הפסד

הינה זהה בשתי הקטגוריות (FVTOCI ועלות מופחתת), אך בקטגוריית FVTOCI, הדוח על המצב הכספי ישקף את השווי ההוגן של הנכס הפיננסי לטוף תקופת הדיווח.

שימו לב!

קטגוריית FVTOCI למכשירי חוב לפי IFRS 9 שונה מקטגוריית זמין למכירה לפי IAS 39. לפי IAS 39, רווחים או הפסדים מירידת ערך מבוססים על השווי ההוגן, בעוד שתחת IFRS 9 הם לא. במקום זאת, ההפסדים מירידת ערך מבוססים על מודל הפסדי האשראי הצפויים, באופן עקבי לקטגוריית נכסים פיננסיים הנמדדים בעלות מופחתת. כמו כן, הקריטריון למדידת מכשיר חוב בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר מבוססת על המודל העסקי של הישות, שזהו אינו המקרה לגבי קטגוריית זמין למכירה.

מבחן המודל העסקי של הישות לניהול הנכסים הפיננסיים

התקן מספק הנחיות לגבי אופן היישום של מבחן המודל העסקי, שמטרתו מושגת הן באמצעות גביית תזרימי מזומנים חוזיים והן באמצעות מכירה של נכסים פיננסיים, לצורך סיווג נכס פיננסי לקטגוריית FVTOCI.

ה-IASB ניצל את ההזדמנות כדי להבהיר את ההנחיות הקיימות של IFRS 9 לגבי מודלים עסקיים שמטרתם הינה להחזיק נכסים על מנת לגבות תזרימי מזומנים חוזיים (לעניין סיווג נכס פיננסי בעלות מופחתת). כאשר מכירות של נכסים פיננסיים, כתוצאה מנסיבות שאינן הידרדרות באיכות האשראי, הינן יותר מבלתי תדירות ויותר מבלתי משמעותיות, יש להעריך האם וכיצד מכירות כאלו עקביות עם מטרה של גביית תזרימי מזומנים חוזיים. מכירות של נכסים פיננסיים עשויות להיות עקביות עם מטרה של גביית תזרימי מזומנים חוזיים אם הן נעשות קרוב או בסמוך למועד הפדיון (maturity) של הנכסים הפיננסיים כאשר התקבולים מהמכירות מייצגים בקירוב את גביית יתרת תזרימי המזומנים החוזיים.

ה-IASB תיקן גם את הנחיות היישום הקיימות של התקן לגבי דוגמאות למצבים בהם המודל העסקי עשוי להיות החזקה של נכסים פיננסיים על מנת לגבות תזרימי מזומנים חוזיים. תחת תיקונים אלו חלק מהדוגמאות שונו (modified) ונוספה דוגמה נוספת המתייחסת למוסד פיננסי.

שימו לב!

ישויות יידרשו להעריך את המודלים העסקיים שלהן להחזקת נכסים פיננסיים. עבור חלק מהישויות, כמו תאגידי לא-פיננסיים, ההערכה עשויה להיות פשוטה יחסית, שכן הנכסים הפיננסיים שלהם עשויים להיות מוגבלים ללקוחות ולפיקדונות בבנק, אשר סביר שיימדדו בעלות מופחתת. ישויות הכוללות מגוון רחב יותר של פעילויות הכוללות מכשירים פיננסיים, למשל תאגידי מלווים, קרנות השקעה באגרות חוב, חברות ביטוח, ברוקרים וכדומה יידרשו למאמץ רב יותר להבנת המודל העסקי בהתחשב בתמריצים אפשריים למכירת הנכסים הפיננסיים.

סיווגים מחדש בין קטגוריות

לפני התיקונים לעיל, IFRS 9 דרש סיווג מחדש בין קטגוריות אם המודל העסקי לניהול נכסים פיננסיים השתנה. הסיווג מחדש הוגבל למכשירי חוב המסווגים בקטגוריית העלות המופחתת או בקטגוריית השווי ההוגן דרך רווח או הפסד (FVTPL). מכיוון שמוצגת קטגוריה חדשה לסיווג מכשירי חוב לפי FVTOCI, תפיסה זאת של שינויים במודל העסקי הורחבה גם לסיווגים מחדש מ/אל קטגוריה זאת.

אם ישות מסווגת מחדש נכס פיננסי מחוץ לקטגוריית העלות המופחתת, לקטגוריית FVTOCI, השווי ההוגן של הנכס הפיננסי נקבע במועד הסיווג מחדש, כאשר ההפרש בין העלות המופחתת לבין השווי ההוגן למועד זה נזקף לרווח כולל אחר, ולא מבוצע תיאום לשיעור הריבית האפקטיבית של הנכס הפיננסי.

אם ישות מסווגת נכס פיננסי מקטגוריית FVTOCI, לקטגוריית העלות המופחתת, הנכס מסווג מחדש לפי שווי ההוגן למועד זה, במקביל להסרה של רווח או הפסד מצטבר שנזקף לרווח כולל אחר מול תיאום הערך בספרים של הנכס (השווי ההוגן של הנכס למועד הסיווג מחדש) באותו הסכום. ההשפעה של כך הינה תיאום הערך בספרים של הנכס כדי להגיע ליתרה שבה הנכס היה מוצג אילו היה נמדד בעלות מופחתת מאז ומעולם. תיאום זה משפיע על רווח כולל אחר, אך אינו משפיע על רווח או הפסד, ולכן אינו מהווה תיאום בגין סיווג מחדש לפי IAS 1.

אם ישות מסווגת מחדש נכס פיננסי מקטגוריית FVTPL, לקטגוריית FVTOCI, הנכס ממשיך להימדד בשווי הוגן. הריבית האפקטיבית של הנכס הפיננסי נקבעת לפי השווי ההוגן של הנכס הפיננסי במועד הסיווג מחדש (לצורך זקיפת הכנסות ריבית ורווחים או הפסדים מירידת ערך לרווח או הפסד תחת קטגוריית FVTOCI). מועד הסיווג מחדש מטופל כמועד ההכרה לראשונה לעניין יישום מודל ירידת הערך לפי הפסדי אשראי צפויים המתואר בהמשך חוזר זה.

אם ישות מסווגת מחדש נכס פיננסי מקטגוריית FVTOCI, לקטגוריית FVTPL, הנכס ממשיך להימדד בשווי הוגן. הרווח או ההפסד המצטבר שהוכר ברווח כולל אחר יזקף, במועד שינוי הסיווג, לרווח או ההפסד כתיאום בגין סיווג מחדש לפי IAS 1.

מבחן מאפייני תזרימי המזומנים החוזיים של הנכס הפיננסי

התקן הסופי מציג הנחיות חדשות ליישום מבחן מאפייני תזרימי המזומנים החוזיים של הנכס הפיננסי במקרים מסוימים, כדלקמן:

אלמנט של ערך זמן מתואם (modified time value)

בהסכם הלואאה בסיסי המאפיינים המהותיים ביותר של ריבית כוללים התחשבות בערך הזמן של הכסף ובסיכון אשראי. הנחיות היישום המתוקנות של התקן מכירות בכך שהתחשבות בסיכוני הלואאה בסיסיים אחרים (למשל סיכון נזילות) ובעלויות (למשל עלויות אדמיניסטרטיביות), כמו גם שולי רווח (profit margin), עשויים להיות חלק מהריבית.

התקן מגדיר את ערך הזמן של הכסף כאלמנט של ריבית המספק תמורה עבור חלוף הזמן בלבד. התקן מכיר בכך שאלמנט זה עשוי להיות מתואם במקרים מסוימים, ולכן דורש מישות להעריך את ערך הזמן המתואם של הכסף באופן מפורט, אלא אם התוצאות של הערכה זאת

הינן ברורות עם מעט מאוד ניתוח או ללא ניתוח. מטרת הערכה זאת היא לקבוע באיזו מידה תזרימי המזומנים החוזיים (הבלתי מהוונים) שונים מתזרימי מזומנים (בלתי מהוונים) שהיו מתקבלים אם ערך הזמן של הכסף לא היה מתואם.

הדוגמה אותה מספק התקן הינה להלוואה בשיעור ריבית משתנה, המאותחל (reset) באופן חודשי לשיעור ריבית לשנה אחת (one-year interest rate), לגביה מבוצעת השוואה למכשיר עם תנאים חוזיים זהים ואיכות אשראי זהה, למעט העובדה שבמכשיר זה שיעור הריבית המשתנה מאותחל באופן חודשי לשיעור ריבית לחודש אחד (one-month interest rate). אם תזרימי המזומנים (הבלתי מהוונים) של מכשיר זה עשויים להיות שונים באופן מהותי מתזרימי המזומנים (הבלתי מהוונים) של ההלוואה, בהינתן תרחישים אפשריים סבירים, אזי ההלוואה אינה עומדת במבחן מאפייני תזרימי המזומנים החוזיים של הנכס הפיננסי, ויש לסווג אותה לקטגוריית FVTPL.

מאפייני פירעון מוקדם (prepayment features)

התקן הסופי נוקט בגישה שונה לגבי השפעת מאפייני פירעון מוקדם על מבחן מאפייני תזרימי המזומנים החוזיים של הנכס הפיננסי. תחת הגרסה הקודמת של IFRS 9, מאפייני פירעון מוקדם מסוימים הביאו לכך שהנכס הפיננסי אינו עומד במבחן מאפייני תזרימי המזומנים החוזיים. ה-IASB סבר שזה לא יהיה תמיד נאות, וכתוצאה מכך, ההנחיות החדשות דורשות לבצע הערכה האם סכום הפירעון המוקדם מייצג באופן מהותי את יתרת הסכומים הבלתי משולמים של קרן ושל ריבית בגין סכום הקרן שטרם נפרע (אשר עשויים לכלול פיצוי נוסף עבור סיום מוקדם של החוזה), כמו גם הערכה של האירועים אשר צריכים להתרחש כדי שניתן יהיה לממש את אופציית הפירעון המוקדם (במקרים בהם היא כפופה לאירוע מותנה).

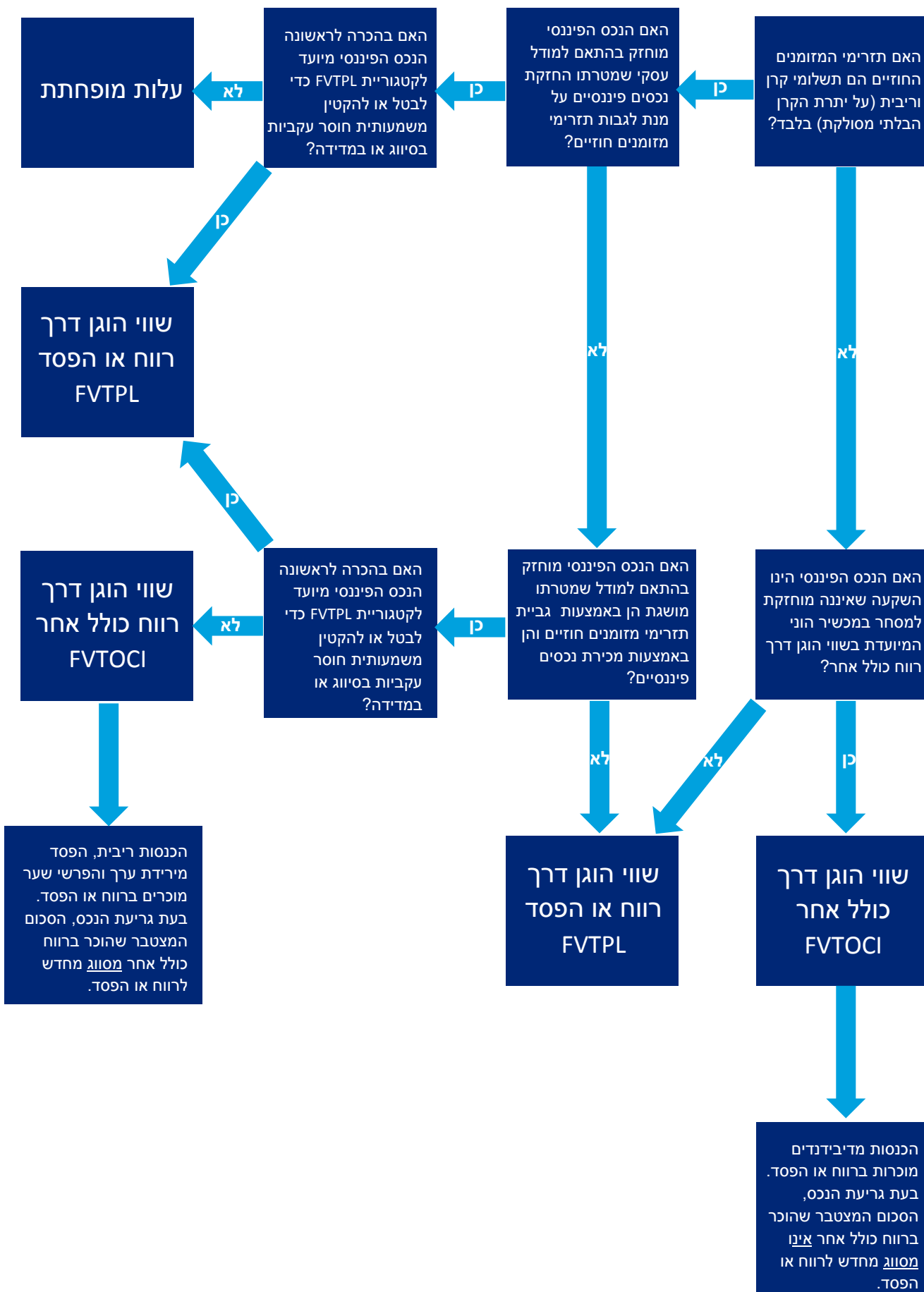
התקן מספק חריג, לפיו כאשר נכס פיננסי נוצר או נרכש בפרמיה או בניכיון ביחס לסכום הפארי החוזי (contractual par amount), ובמועד ההכרה לראשונה השווי ההוגן של מאפיין/אופציית הפירעון המוקדם אינו מהותי, הנכס יעמוד במבחן מאפייני תזרימי המזומנים החוזיים אם סכום הפירעון המוקדם מייצג באופן מהותי את סכום הפארי החוזי וריבית חוזית שנצברה אך טרם שולמה (ועשוי לכלול גם פיצוי סביר נוסף).

הוראות מעבר לדרישות הסיווג והמדידה

התיקונים ייושמו למפרע, בהתאם להוראות IAS 8, למעט החריגים הבאים:

- אם אין זה מעשי להעריך את אלמנט ערך הזמן המתואם של הכסף על בסיס העובדות והנסיבות ששררו במועד ההכרה לראשונה בנכס הפיננסי, מבחן מאפייני תזרימי המזומנים החוזיים מיושם מבלי לקחת בחשבון את הערכת ערך הזמן המתואם.
- אם אין זה מעשי להעריך האם השווי ההוגן של מאפיין הפירעון המוקדם הוא לא מהותי על בסיס העובדות והנסיבות ששררו במועד ההכרה לראשונה בנכס הפיננסי, ישות תיישם את מבחן מאפייני תזרימי המזומנים החוזיים מבלי לקחת בחשבון את החריג למאפייני פירעון מוקדם שתואר לעיל.

מודל הסיווג והמדידה של נכסים פיננסיים – תרשים מסכם

מודל חדש לירידת ערך לפי הפסדי אשראי צפויים

התקן מציג מודל חדש לירידת ערך נכסים פיננסיים המבוסס על הפסדי אשראי צפויים, חלק הפסדים שנגרמו בפועל (כפי שמבוצע כיום ב-IAS 39). התחולה ובסיס המדידה של ירידת ערך לפי התקן שונים מאלו של IAS 39.

תחולה

המודל החדש חל על כל הבאים:

- נכסים פיננסיים הנמדדים בעלות מופחתת.
- נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר (FVTOCI), באופן מחייב, לא דרך ייעוד.
- מחויבות למתן הלוואות כאשר ישנה מחויבות בהווה להגדיל מסגרת אשראי ללקוחות (למעט כזאת הנמדדת בשווי הוגן דרך רווח או הפסד).
- חוזי ערבות פיננסית שלגביהם IFRS 9 חל (למעט כאלו הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד).
- חייבים בגין חכירה בתחולת IAS 17.
- נכסי חוזה בתחולת IFRS 15 – "הכנסה מחוזים עם לקוחות" (כלומר זכות לתמורה בעקבות העברת סחורות או שירותים).

שימו לב!

התקן דורש יישום של אותו בסיס מדידה לירידת ערך עבור כל הפריטים שבתחולת המודל. מדובר בשינוי לעומת IAS 39, בו ירידת ערך מחושבת באופן שונה לנכסים פיננסיים בעלות מופחתת לעומת נכסים פיננסיים זמינים למכירה הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר. בנוסף, IFRS 9 מחיל את אותה גישת מדידה למחויבויות מסוימות למתן הלוואות ולחוזי ערבות פיננסית, אשר נמדדו בעבר באופן שונה, בהתאם להוראות IAS 37.

הגישה הכללית

למעט נכסים פיננסיים שנוצרו או נרכשו כאשר הם פגומים (credit-impaired), יש למדוד הפסדי אשראי צפויים דרך הפרשה להפסד בסכום השווה ל:

- הפסדי אשראי צפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון ב-12 החודשים הקרובים (הפסדי אשראי צפויים שנובעים מאירועי חדלות הפירעון האפשריים בתקופה של 12 חודשים לאחר תום תקופת הדיווח).

- הפסדי אשראי צפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון לכל אורך חיי המכשיר (הפסדי אשראי צפויים שנובעים מכל אירועי חדלות הפירעון האפשריים לכל אורך חיי המכשיר).

הפרשה להפסד לפי הפסדי אשראי צפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון לכל אורך חיי המכשיר נדרשת עבור מכשירים פיננסיים שסיכון האשראי שלהם עלה משמעותית ממועד ההכרה לראשונה (אלא אם סיכון האשראי של המכשיר הפיננסי בתום תקופת הדיווח הינו נמוך), וכן עבור נכסי חוזה או לקוחות שאינם מכילים עסקת מימון לפי IFRS 15. אם סיכון

האשראי לא גדל משמעותית הפסדי אשראי צפויים נמדדים לפי סכום השווה להפסדי אשראי צפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון ב-12 החודשים הקרובים.

בנוסף לכך, ישויות יכולות לבחור, כמדיניות חשבונאית, להכיר בהפסדי אשראי צפויים לכל אורך חיי המכשיר עבור כל נכסי חוזה ו/או לקוחות שמכילים עסקת מימון לפי IFRS 15. אותה בחירה הינה אפשרית, באופן נפרד, לחייבים בגין חכירה בתחולת IAS 17.

עלייה משמעותית בסיכון האשראי

למעט נכסים פיננסיים שנוצרו או נרכשו כאשר הם פגומים (credit-impaired) כמתואר בהמשך חוזר זה, הפרשה להפסד לפי הפסדי אשראי צפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון לכל אורך חיי המכשיר נדרשת עבור מכשירים פיננסיים שסיכון האשראי שלהם עלה משמעותית ממועד ההכרה לראשונה, אלא אם סיכון האשראי של המכשיר הפיננסי בתום תקופת הדיווח הינו נמוך.

התקן מחשיב סיכון אשראי כנמוך אם יש סיכון נמוך לחדלות פירעון, ללווה יש יכולת גבוהה (strong capacity) לעמוד במחויבותו לתשלום תזרימי המזומנים החוזיים בתקופה הקרובה ושינויים שליליים בתנאים הכלכליים והעסקיים בטווח הארוך עשויים, אך לא מוכרחים, להפחית את היכולת של הלווה למלא אחר מחויבותו לתשלום תזרימי המזומנים החוזיים. התקן מציע כי דירוג אשראי של "רמת השקעה" ("Investment grade" rating) עשוי להיות אינדיקטור לסיכון אשראי נמוך.

כמו כן, התקן מצייין כי מכשירים פיננסיים לא נחשבים כבעלי סיכון אשראי נמוך בנסיבות בהן הם בעלי סיכון נמוך להפסד רק בשל השווי של בטוחה כלשהי שניתנה בגינם, ומכשיר פיננסי דומה ללא אותה בטוחה לא היה נחשב כבעל סיכון אשראי נמוך.

ההערכה האם חלה עליה משמעותית בסיכון האשראי מבוססת על עליה בהסתברות לחדלות פירעון לאחר מועד ההכרה לראשונה. התקן מתיר גישות שונות להערכה זאת, אשר אינן חייבות לכלול כנתון הסתברות מפורשת לחדלות פירעון. התקן מכיר בכך שבעוד שההערכה צריכה להיעשות ברמה של כל מכשיר פיננסי בנפרד, ייתכן כי גורמים או מאפיינים מסוימים אינם זמינים עבור כל מכשיר בנפרד. במקרה כזה, הישות צריכה לבצע את ההערכה על בסיס קבוצות נאותות או חלקים נאותים מתיק של מכשירים פיננסיים.

הדרישות של התקן כוללות גם הנחה הניתנת להפרכה, לפיה סיכון אשראי עלה משמעותית כאשר תשלומים חוזיים נמצאים בפיגור של יותר מ-30 יום ביחס למועד פירעונם החוזי. בנוסף, התקן דורש, למעט לגבי נכסים פיננסיים שנוצרו או נרכשו כאשר הם פגומים (credit-impaired), כי אם עליה משמעותית בסיכון אשראי ממועד ההכרה לראשונה מתהפכת בתקופה עוקבת, כך שבאופן מצטבר סיכון האשראי אינו גבוה משמעותית לעומת מועד ההכרה לראשונה, אזי הפסדי האשראי הצפויים של המכשיר הפיננסי חוזרים להימדד על בסיס הסכום השווה להפסדי אשראי צפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון ב-12 החודשים הקרובים.

נכסים פיננסיים שנוצרו או נרכשו כאשר הם פגומים (credit-impaired)

נכסים פיננסיים שנוצרו או נרכשו כאשר הם פגומים (credit-impaired) מטופלים אחרת מכיוון שהנכס פגום במועד ההכרה לראשונה. עבור נכסים אלו, ישות נדרשת להכיר בכל תקופה, החל ולרבות מועד ההכרה לראשונה, בהפסדי אשראי צפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון לכל אורך חיי המכשיר. הפסדי האשראי הצפויים כאמור במועד ההכרה לראשונה נכללים באומדן תזרימי המזומנים המשמשים לחישוב שיעור הריבית האפקטיבית, כלומר הם באים לידי ביטוי בשיעור הריבית האפקטיבית מותאמת-האשראי (credit-adjusted), ושינויים בהפסדי האשראי הצפויים בתקופות עוקבות מוכרים ברווח או הפסד.

תחת דרישות אלו, שינויים כלשהם לטובה בנכסים אלו הינם רווח מירידת ערך, גם אם תזרימי המזומנים החזויים בתקופה עוקבת, שבה חל השינוי לטובה, עולים על תזרימי המזומנים החזויים במועד ההכרה לראשונה.

בסיס לאמידת הפסדי אשראי צפויים

התקן מגדיר הפסדי אשראי צפויים כממוצע המשוקלל של הפסדי אשראי, כאשר המשקולות נקבעים לפי ההסתברויות להתרחשות אירועי חדלות פירעון. ישות לא חייבת לקחת בחשבון כל תרחיש אפשרי, אך לכל הפחות, ההסתברות שהפסד אשראי ייגרם וההסתברות שהפסד אשראי לא ייגרם חייבות להילקח בחשבון, אפילו אם ההסתברות שהפסד אשראי ייגרם היא נמוכה.

מדידת הפסדי האשראי הצפויים תשקף סכום משוקלל הסתברויות ובלתי מוטה שנקבע באמצעות הערכת טווח של תוצאות אפשריות באופן המתואר לעיל, ומתחשב בערך הזמן של הכסף. בנוסף לכך, ישות נדרשת לשקול מידע סביר וניתן לתמיכה, אשר זמין באופן סביר למועד הדיווח, לגבי אירועי עבר, תנאים נוכחיים ותחזיות סבירות וניתנות לתמיכה לגבי תנאים כלכליים עתידיים בעת מדידת הפסדי אשראי צפויים. מידע זמין באופן סביר אם השגתו אינה כרוכה בעלות או מאמץ שלא לצורך (undue cost or effort).

לצורך יישום המודל למחויבות למתן הלוואה, ישות תשקול את הסיכון להתרחשות אירוע חדלות פירעון של הלוואה שתינתן, בעוד שיישום המודל לחוזי ערבות פיננסית ישות תשקול את הסיכון להתרחשות אירוע חדלות פירעון של החייב (הנערב) הספציפי.

ישות יכולה להשתמש בהקלות פרקטיות בעת הערכת הפסדי האשראי הצפויים, אם הן עקביות עם העקרונות של התקן. לדוגמה, הפסדי אשראי צפויים של לקוחות ניתנים לחישוב באמצעות שימוש במטריצה של שיעורי הפרשות קבועים לפי תלות במספר הימים בהם חוב הלקוח טרם נפרע (outstanding).

כדי לשקף את ערך הזמן, הפסדי אשראי צפויים צריכים להיות מהווים למועד הדיווח לפי שיעור הריבית האפקטיבי של הנכס הפיננסי (או אומדן מקורב שלו), אשר נקבע במועד ההכרה לראשונה. ישות נדרשת להשתמש ב"שיעור ריבית אפקטיבית מותאמת-אשראי" (credit-adjusted effective interest rate) להיוון הפסדי אשראי צפויים על נכס שנוצר או נרכש כאשר הוא פגום (credit-impaired). שיעור הריבית האפקטיבי מותאם-אשראי משקף הפסדי אשראי הצפויים של הנכס הפיננסי, וזאת בניגוד לשיעור ריבית אפקטיבי רגיל, אשר משקף תזרימי מזומנים המתעלמים מהפסדי אשראי צפויים על הנכס הפיננסי.

הפסדי אשראי צפויים של מחויבות למתן הלוואה שטרם נמשכה (undrawn) צריכים להיות מהוונים לפי שיעור ריבית אפקטיבי (או אומדן מקורב שלו) אשר יחול בעת ההכרה בנכס הפיננסי שיוכר בעת משיכת הלוואה. אם לא ניתן לקבוע את שיעור הריבית האפקטיבי על המחויבות למתן הלוואה, שיעור ההיוון צריך לשקף את הערכת השוק השוטפת של ערך הזמן של הכסף ואת הסיכונים הספציפיים של תזרים המזומנים, אך רק אם, ובמידה שסיכונים אלו אינם נלקחים בחשבון באמצעות התאמה של שיעור ההיוון. יש להשתמש בגישה המתוארת לעיל גם להיוון הפרשי אשראי צפויים על חוזי ערבות פיננסיות.

שימו לב!

התקן מבהיר כי גם עבור נכס פיננסי בודד, מדידת הפסדי האשראי הצפויים חייבת לכלול ממוצע משוקלל של הפסדי אשראי לפי תרחישים לחדלות פירעון, גם אם הם אינם סבירים, והתוצאה הסבירה ביותר (the most probable outcome) הינה גבייה של מלוא תזרימי המזומנים החוזיים עם אפס הפסדי אשראי. הדרישות אוסרות על ישות למעשה לאמוד הפסדי אשראי צפויים אך ורק (solely) על בסיס התוצאה הסבירה ביותר.

שינוי תנאים ומחיקות

אם התוצאה של משא ומתן מחודש או שינוי תנאים אחר של תזרימי המזומנים החוזיים של נכס פיננסי הינה גריעת הנכס לפי הוראות IFRS 9, המכשיר המתוקן מטופל כמכשיר חדש.

אם התוצאה של משא ומתן מחודש או שינוי תנאים אחר של תזרימי המזומנים החוזיים של נכס פיננסי אינה גריעת הנכס לפי הוראות IFRS 9, הישות תחשב מחדש את הערך בספרים ברוטו של הנכס הפיננסי (כלומר סכום העלות המופחתת לפני הפרשה להפסד אשראי). חישוב זה מבוצע באמצעות היוון תזרימי המזומנים הצפויים החדשים שלאחר שינוי התנאים בשיעור הריבית האפקטיבי של הנכס הפיננסי המקורי, והכרה כתוצאה מכך ברווח או הפסד בגין שינוי תנאים ברווח או הפסד, בגובה ההפרש שבין הערך בספרים לפני שינוי התנאים לערך בספרים לאחר שינוי התנאים.

ממועד שינוי התנאים ואילך, הישות מעריכה האם סיכון האשראי של הנכס הפיננסי עלה משמעותית ממועד ההכרה לראשונה, על ידי השוואת הסיכון להתרחשות אירוע חדלות פירעון במועד הדיווח (תחת התנאים המתוקנים) לסיכון להתרחשות אירוע חדלות פירעון במועד ההכרה לראשונה (תחת התנאים המקוריים).

התקן דורש מישות להפחית ישירות את הערך בספרים ברוטו של נכס פיננסי כאשר לישות אין ציפיות סבירות להשבתו. התקן קובע כי מחיקה (write-off) מהווה אירוע גריעה של הנכס הפיננסי ועשויה להתייחס לנכס בשלמותו או לחלק ממנו.

מדידת הכנסות ריבית

לצורך מדידת הכנסות ריבית על נכס פיננסי, ישות נדרשת להעריך האם הנכס הפיננסי הינו פגום (credit-impaired). נכס פיננסי הינו פגום כאשר התרחש אירוע אחד או יותר, אשר הינם בעלי השפעה משמעותית על תזרימי המזומנים הצפויים של הנכס הפיננסי.

עבור נכס פיננסי שאינו נוצר או נרכש כאשר הוא פגום (credit-impaired), ולא הפך להיות פגום בתקופות עוקבות, הכנסות ריבית מחושבות על ידי יישום שיטת הריבית האפקטיבית על העלות המופחתת ברוטו של הנכס הפיננסי (להלן: "שיטת הברוטו").

עבור נכס פיננסי שאינו נוצר או נרכש כאשר הוא פגום, אך הפך להיות פגום בתקופות עוקבות, הכנסות ריבית מחושבות על ידי יישום שיטת הריבית האפקטיבית על העלות המופחתת נטו, שהינה העלות המופחתת בניכוי ההפרשה להפסדי אשראי (להלן: "שיטת הנטו").

אם, בתקופות עוקבות ליישום שיטת הנטו, סיכון האשראי של הנכס הפיננסי השתפר כך שהנכס כבר אינו פגום, וניתן לייחס את השיפור באופן אובייקטיבי לאירוע שהתחרש לאחר שיושמה שיטת הנטו, הכנסות הריבית חוזרות להיות מחושבות לפי שיטת הברוטו.

לבסוף, במקרה של נכס פיננסי שנוצר או נרכש כאשר הוא פגום, הכנסות ריבית תמיד מחושבות על ידי הכפלת שיעור הריבית האפקטיבית מותאמת-האשראי (credit-adjusted) על הערך בספרים של העלות המופחתת. שיעור הריבית האפקטיבית מותאמת-האשראי הינו שיעור הריבית שמהווה את תזרימי המזומנים הצפויים במועד ההכרה לראשונה בנכס הפיננסי (שלוקחים בחשבון הפסדי אשראי צפויים, כמו גם את התנאים החוזיים של המכשיר), לעלות המופחתת במועד ההכרה לראשונה.

שימו לב!

א. התקן כולל רשימת סימנים לגבי מתי נכס פיננסי הינו פגום, אשר זהים בעיקרם לאירועי הפסד אשר מהווים ראייה אובייקטיבית לירידת ערך לפי הוראות IAS 39.
ב. נקודת המעבר לשינוי מדידת הכנסות ריבית משיטת הברוטו לשיטת הנטו מבוססת על היותם של הנכסים הפיננסיים פגומים (credit-impaired). הדבר שונה מהקריטריון למעבר ממדידת הפסדי אשראי צפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון ב-12 החודשים הקרובים למדידתם לפי הסתברות לחדלות פירעון לכל אורך חיי המכשיר, המבוסס על הידרדרות משמעותית בסיכון האשראי של הנכס הפיננסי.

הצגה

תיקונים עוקבים של הגרסה הסופית של התקן לתקן חשבונאות בינלאומי 1 – "הצגת דוחות כספיים" דורשים כי הפסדים מירידת ערך, כולל ביטולים של הפסדים מירידת ערך, וכולל רווחים מירידת ערך (במקרה של נכסים פיננסיים שנוצרו או נרכשו כאשר הם פגומים), יוצגו בשורה נפרדת בדוח רווח או הפסד ורווח כולל אחר.

כמו כן, הכנסות ריבית תמיד נדרשות להיות מוצגות בשורה נפרדת ברווח או הפסד, בין אם הן נמדדות לפי שיטת הברוטו ובין אם הן נמדדות לפי שיטת הנטו.

גילויים

המודל החדש לירידת ערך לפי הפסדי אשראי צפויים מלווה בדרישות גילוי נרחבות שנוספו לתקן דיווח כספי בינלאומי 7 – "מכשירים פיננסיים: גילויים". דרישות אלו נועדו לאפשר למשתמשים בדוחות הכספיים להבין את ההשפעה של סיכון האשראי על הסכום, העיתוי ואי הוודאות של תזרימי מזומנים עתידיים.

כדי להשיג מטרה זאת, תקן דיווח כספי בינלאומי 7 דורש גילויים על סיכון אשראי אשר מספקים:

א. מידע לגבי מדיניות ניהול סיכון האשראי של הישות וכיצד מדיניות זאת מתייחסת להכרה ולמדידה של הפסדי האשראי הצפויים, לרבות השיטות, ההנחות והמידע אשר שימשו למדידתם.

ב. מידע כמותי ואיכותי המאפשר למשתמשים בדוחות הכספיים להעריך את סכומי הפסדי האשראי הצפויים שהוכרו בדוחות הכספיים, לרבות שינויים בסכומים אלו והסיבות לשינויים בסכומים אלו.

ג. מידע לגבי מידת החשיפה של הישות לסיכון אשראי, כלומר סיכון האשראי הגלום בנכסים הפיננסיים של הישות ובמחויבויות של הישות להגדיל מסגרת אשראי ללקוחות, לרבות ריכוזי סיכון אשראי משמעותיים.

תקן דיווח כספי בינלאומי 7 מרחיב לגבי שלושת מרכיבי המפתח לעיל עם דרישות גילוי פציפיות נוספות.

הוראות מעבר למודל החדש לירידת ערך לפי הפסדי אשראי צפויים

המודל החדש לירידת ערך לפי הפסדי אשראי צפויים, ייושם למפרע, בהתאם להוראות IAS 8, למעט החריגים הבאים:

- במועד היישום לראשונה של IFRS 9, ישות תשתמש במידע סביר וניתן לתמיכה, אשר זמין ללא עלות או מאמץ שלא לצורך (undue cost or effort), לצורך קביעת סיכון האשראי במועד בו המכשירים הפיננסיים הוכרו לראשונה (או לגבי מחויבות למתן הלוואה וחוזי ערבות פיננסית, המועד בו הישות נעשתה צד למחויבות הבלתי חוזרת). והשוואתו לסיכון האשראי במועד היישום לראשונה של IFRS 9.
- אם יידרשו עלות או מאמץ שלא לצורך, לצורך הקביעה האם חלה עליה משמעותית בסיכון האשראי של מכשיר פיננסי ממועד ההכרה לראשונה, ישות תכיר, בכל מועד דיווח ועד לגריעת המכשיר הפיננסי, בהפרשה להפסד בסכום השווה להפסדי האשראי הצפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון לכל אורך חיי המכשיר. יחד עם זאת, אם המכשיר הפיננסי הינו בעל סיכון אשראי נמוך במועד הדיווח, הישות רשאית להניח כי סיכון האשראי לא עלה משמעותית ממועד ההכרה לראשונה ולהכיר בהפסדי אשראי צפויים לפי הסתברות לחדלות פירעון ב-12 החודשים הקרובים.

אין להסתמך על תוכן חוזר זה ו/או לעשות בו שימוש כלשהו מבלי לקבל עצה מקצועית מתאימה שכן אין מטרת החוזר אלא להסב את תשומת הלב לאמור בו.

www.deloitte.co.il

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about for a more detailed description of DTTL and its member firms.
© 2014 Brightman Almagor Zohar & Co. Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.